

רב סבלפסקי

מראה מקומות - מסכת פסחים - פרק ראשוןביטול מצוות תשביתו1. פסחים ד: "לעולם אימא לך" עד "איבעיא להו המשכיר"

לעולם אימא לך חזקתו בדוק, והכא במאי עסקינן - דמוחזק לן דלא בדק, וקאמרי הני בדקיניה. מהו דתימא: לא להימנינהו רבנן, קא משמע לן: כיון דבדיקת חמץ מדרבנן הוא, דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה - הימנוהו רבנן בדרבנן

ורשי ד"ה בבטול בעלמא

דכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו, והשבתה דלב היא השבתה

2. פסחים ה. "תניא נמי הכי אך" עד "רבי יוסי אומר"

תניא נמי הכי: אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם - מערב יום טוב, או אינו אלא ביום טוב עצמו - תלמוד לומר לא תשחט על חמץ דם זבחי - לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים, דברי רבי ישמעאל. רבי עקיבא אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם וכתוב כל מלאכה לא (תעשו) + מסורת הש"ס: [יעשה בהם] + ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה

3. תוס' פסחים ד: ד"ה מדאורייתא מתחילת התוס' עד "ואומר ר"י"

פי' בקונטרס מדכתיב תשביתו ולא כתיב תבערו אלמא השבתה בלב היא וקשה לר"י דהאי השבתה הבערה היא ולא ביטול דתניא בשמעתין רע"א אין צריך הרי הוא אומר תשביתו ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה ועוד דתשביתו אמרינן לקמן מאך חלק שהוא משש שעות ולמעלה ואחר איסורא לא מהני ביטול

4. חידושי הר"ן פסחים ד: ד"ה דמדאורייתא מתחילת דבריו עד "ור"ת ז"ל פירש"

פרש"י ז"ל מדכתיב תשביתו ולא כתוב תבערו, והקשה ר"י ז"ל דהא תשביתו ביעור הוה ולא ביטול כדאמרי' לקמן בסמוך ר' עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו שאור מצינו להבערה שהיא אב מלאכה, כלומר והילכך ע"כ ביום הראשון מעיקרא משמע דהבערה ביו"ט לא שריא, ואם איתא דתשביתו בטול משמע היכי מוכח דמעיקרא משמע, והא ודאי לאו קושיא היא, דאי ביום הראשון יו"ט ראשון של פסח על כרחין ביעור הוה ולא בטול, דלבתר איסוריה לא מצי מבטל ליה אלא אי קשיא הא קשיא, דהא דרשי' אך ביום הראשון אך חלק והיינו משש שעות ולמעלה, ואי תשביתו ביטול הוא היכי מצי לבטוליה בתר זמן איסורא הא לאו ברשותיה קאי, אלא א"כ נדחוק ונאמר דכי דרשי' אך היינו לומר שיהא מושבת כבר מחצות ולמעלה

5. רמב"ם הל' חמץ ומצה ב:ב

ומה היא השבתה זו האמורה בתורה היא ב שיבטל החמץ בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל

וכסף משנה מתחילת דבריו עד "ומשמע מפשט"

ומה היא השבתה זו האמורה בתורה היא שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו ושאינו ידוע יבטלו בלבו וישים אותו כעפר וכו'. זו הנוסחה שבספרי רבינו שבידינו

6. פסחים ז. "בתלמיד יושב" עד "דיקא נמי"

בתלמיד יושב לפני רבו עסקינן, ונזכר שיש עיסה מגולגלת בתוך ביתו, ומתיירא שמא תחמיץ קדים ומבטיל ליה מיקמי דתחמיץ

7. תוס' ר' פרץ פסחים ד: ד"ה מדאורייתא מתחילת דבריו עד "ועוד קשה דלקמן"8. מנחת חינוך מצוה ט' ד"ה והנה לכאורה יש ספק, או דלמא במצוה

והנה לכאורה יש ספק אם המ"ע הוא שיהא החמץ מושבת ואם יש לו חמץ חוץ מה שעובר על ל"ת דב"י וב"י עובר עוד על העשה ואם אין לו חמץ א"ע בלאו וגם המ"ע מקיים בשוא"ת כמו בשבת ויום טוב איכא עשה דשבתון בעשיית מלאכה ואם עבר ועשה מלאכה עובר בעשה ול"ת ואם לא עשה מלאכה חוץ מה שלא עבר על הלאו קיים גם כן מ"ע דשבתון וה"נ עיקר המצוה כאן שלא יהי' החמץ ברשותו והוא מושבת מרשותו כמו המ"ע דשבתון דלא הוי כמו לאו הבא מכלל עשה דאינו מקיים המצוה באם א"ע רק בעובר על הלאו הבמכ"ע עובר על העשה אבל אינו מקיים המצוה ובאמת בשבת אינו כן דהתורה כתבה בלשון עשה המחויבת ע"כ מקיים העשה וע"כ נחשב מ"ע דשוי"ט למצוה בפ"ע לא כן לאו הבמ"ע עיין ס' המצות להר"מ והרמב"ן ותבין א"כ ה"נ אם הי' לו חמץ עובר על עשה ול"ת ואם אין לו חמץ מקיים גם כן המצוה דתשבתו אף דהיא שוא"ת ולפ"ז א"צ לדקדק שיהא לו חמץ קודם פסח ויבערו כמו מצות ציצית דמצוה על כל איש ישראל ללבוש ד' כנפות כדי לקיים המצוה בקו"ע אבל כאן ממילא נתקיים המצוה וא"צ לחזור כלל אחר חמץ וגם נ"מ אם רוצה לבער חמצו בפסח ובא אחר וחטפו ממנו וביערו דמבואר בח"מ שפ"ב דמונע להחירו לעשות מצוה כגון שחטף ממנו כיסוי צריך לשלם לו אבל כאן כיון דאין מצוה כלל עליו בקו"ע אלא ממילא נתקיים המצוה א"כ לא חטף ממנו כלל כי בכ"ע שמושבת מן העולם מקיים הבעל החמץ מ"ע דהוי בכל הענין כמו עשה דשוי"ט א"ד דמצוה עליו בקו"ע דישבת החמץ ואם אין לו חמץ לא קיים העשה כמו מי שא"ל ד' כנפות נהי דא"ע מ"מ לא קיים המצוה ה"נ ג"כ כמו התם דמצוה עליו לקנות תלית וכדי לקיים מצות השי"ת ה"נ מצוה לחזור שיהי' לו חמץ קודם פסח ויבער אותו בי"ד כדי לקיים מ"ע בקו"ע ולפ"ז אם חטף א' המצוה מידו חייב בקנס כמ"ש בח"מ שם ועוד יש נ"מ אי אמרינן דמצוה זו היא בקו"ע א"כ אם השבית חמץ בפסח ע"י שאכלו ל"ק המצוה כי הוי מהב"ע להסוברים מהב"ע מה"ת לא יצא ומובא בח"ז כ"פ אבל אי המצוה היא בשוא"ת א"כ אפילו אכלו מ"מ אינו ברשותו וקיים המ"ע כיון דא"ל חמץ וגם אם המצוה בקו"ע לא יצא א"כ קיים המצוה בזמנה הצות יום י"ד כמו מילה דהתורה קבעה לזמנה ביום השמיני וקודם לכן ל"ק המצוה ה"נ קודם הצות אם השבית ל"ק המצוה אבל אם המצוה בשוא"ת א"כ העיקר דלא יהי' לו חמץ וכשמגיע הזמן וא"ל חמץ קיים המ"ע

והנה מדברי הרמב"ם "וכן מבואר בתוס" עד אך לכאורה

וכן מבואר בתוס' פסחים ד' ע"ב ד"ה מדאורייתא שכתבו איך נילף ביטול מתשבתו הא אמרינן לקמן אך חלק והוא בחצות ובחצות א"א לבטל דהוא לאח"ז איסורו ע"ש ואי המצוה בשוא"ת א"כ ל"ק כלל דהתורה אמרה דבחצות יהיה מושבת כבר כפירש"י לקמן בסוגיא ד"ה אך חלק אע"כ דס' התוס' דהעשה הוא בקו"ע א"כ קבעה התורה זמן למצוה ולא קודם כמו מילה ומהר"מ שכתב קודם זמן איסור אכילה וגם כתב דתשבתו היינו ביטול כשיטת רש"י וזה הוי קודם זמן איסורא אם כן מוכח דסובר דהמצוה היא בשוא"ת והעיקר היא בזמן איסור יהי' החמץ מושבת מביתו

9. מהר"ם חלאוה פסחים ו: ד"ה ולדידי "והגע עצמך מי לא אמרת" עד "ובירושלמי נמי גרסינן"

והגע עצמך מי לא אמרת דבטול דמשמע דמבטל ליה מדין חמץ ומשוי ליה עפרא וכיון דבטליה תו לא עבר עליה ואע"ג דאיתיה ברשותיה משום דעפרא בעלמא חשיב א"כ יהא מותר בהנאה אפילו בפסח דבשלמא באכילה אי אכיל ליה הא יהיב דעתיה עליה למחשבה לאכיל' לדין חמץ אלא בהנאה להוי נמי כעפרא עפרו מי אסור בהנא' ומי עדיף הנאה

מלעבור בבל יראה ובל ימצא וזה ודאי מוכיח. אבל אי אמרינן מדין הפקר לא קשיא דכל שהפקירו אע"ג דחמץ גמור לא עבר דלאו דידיה הוא אבל כל מה שנהנה בו הרי חזר וזכה כמו שהפקיר והרי הוא שלו

10. פסחים כא: "דאמר רבא חרכו קודם זמנו" עד "עבר זמנו"

דאמר רבא: חרכו קודם זמנו - מותר בהנאה, אפילו לאחר זמנו

11. רא"ש פסחים ב:א "יש שרוצים לומר" עד "וכ"כ הרב"

יש שרוצים לומר לאו דוקא הנאה דהוא הדין נמי אכילה דעפרא בעלמא הוא. ולא מסתבר דאע"פ דבטלה דעת האוכל אצל כל אדם מ"מ כיון דאיהו קאכיל ליה אסור